

WYROK Z DNIA 3 GRUDNIA 2004 R.

III KK 97/04

W wypadku stwierdzenia, że sprawca wyrabiał, przetwarzał, gromadził, posiadał, posługiwał się lub handlował przedmiotami wymienionymi przed spójnikiem „lub” użytym w treści art. 171 § 1 k.k., to ustalanie potencjalnych możliwości sprowadzenia „niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia wielu osób albo mienia w wielkich rozmiarach” nie jest konieczne. Ustawodawca przyjął bowiem domniemanie, że przedmioty te są zawsze niebezpieczne z natury rzeczy, i w związku z tym nie uzależnił penalizacji zachowania sprawcy od tego, w jakich ilościach określoną substancję lub przyrząd sprawca wyrabiał, przetwarzał, gromadził, posiadał, posługiwał się lub nią handlował.

Przewodniczący: sędzia SN D. Rysińska.

Sędziowie SN: A. Deptuła, P. Hofmański (sprawozdawca).

Prokurator Prokuratury Krajowej: M. Staszak.

Sąd Najwyższy w sprawie Mirosława B. i innych, oskarżonych z art. 171, art. 258 k.k. i innych, po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 3 grudnia 2004 r. kasacji, wniesionych przez prokuratora na niekorzyść oskarżonych oraz obrońców od wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 28 października 2003 r., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w S. z dnia 21 października 2002 r.,

1. o d d a l i ł jako oczywiście bezzasadne kasację obrońcy Mirosława B. oraz kasację obrońcy Karola Z. i Pawła R. (...)

2. w uwzględnieniu kasacji prokuratora u c h y l i ł zaskarżony wyrok a także zmieniony nim wyrok Sądu Rejonowego w S. w częściach dotyczących:

- Mirosława B. w zakresie zarzutów opisanych w punktach II i V aktu oskarżenia,
- Grzegorza W., Karola Z., Krzysztofa P., Mariusza Ł. i Bartosza Ż. w zakresie zarzutu opisanego w punkcie VIII aktu oskarżenia,
- Pawła R. w zakresie zarzutu opisanego w punkcie XVII aktu oskarżenia,
- Pawła T. w zakresie zarzutu opisanego w punkcie XVIII aktu oskarżenia,
- Jana Z. w zakresie zarzutu opisanego w punkcie XXII aktu oskarżenia, oraz
- Andrzeja W. w zakresie zarzutu opisanego w punkcie XXV aktu oskarżenia

i w tym zakresie sprawę p r z e k a z a ł Sądowi Rejonowemu w S. do ponownego rozpoznania (...).

Z u z a s a d n i e n i a:

(...) Prokurator zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w S. w częściach dotyczących Mirosława B. w zakresie zarzutów opisanych w pkt II i V aktu oskarżenia, w częściach dotyczących Grzegorza W., Karola Z., Krzysztofa P., Mariusza Ł. i Bartosza Ż. w zakresie zarzutu opisanego w punkcie VIII aktu oskarżenia, w części dotyczącej Pawła R. w zakresie zarzutu opisanego w punkcie XVII aktu oskarżenia, w części dotyczącej Pawła T. w zakresie zarzutu opisanego w punkcie XXII aktu oskarżenia oraz w części dotyczącej Andrzeja W. w zakresie zarzutu opisanego w punkcie XXV aktu

oskarżenia. W wszystkich tych wypadkach chodzi o rozstrzygnięcia uniewinniające oskarżonych od zarzucanych im czynów kwalifikowanych przez oskarżyciela z art. 171 § 1 k.k., przy czym w odniesieniu do czynów opisanych w akcie oskarżenia w punktach V, VIII, XVII, XVIII i XXV Sąd Okręgowy utrzymał w mocy wyrok uniewinniający oskarżonych od zarzucanych im czynów, zaś w zakresie czynów opisanych w punktach II i XXII Sąd Okręgowy zmienił wyrok Sądu Rejonowego, który uznał Mirosława B. i Jana Z. za winnych zarzucanych im czynów kwalifikowanych jako przestępstwa określone w art. 171 § 1 k.k.

Zbiorcze potraktowanie całego tego zakresu zaskarżenia usprawiedliwione jest tym, że w kasacji prokuratora podniesiono zarzuty odnoszące się do wszystkich wyżej wskazanych rozstrzygnięć zawartych w wyroku Sądu Okręgowego w S. Zarzucono w niej:

- I. rażące naruszenie przepisów prawa, a to art. 171 § 1 k.k., mające istotny wpływ na treść orzeczenia, a polegające na wyrażeniu błędnego poglądu prawnego, że urządzenia, którymi dysponowali oskarżeni, a w przypadku Jana Z., które były przez niego wytwarzane, mimo zawierania w sobie materiału wybuchowego oraz elementów, które umożliwiały ich detonację, nie stanowią przyrządów wybuchowych w rozumieniu tego przepisu, a nadto, że niezbędne jest ustalenie właściwości przyrządu wybuchowego, z których musi wynikać, iż mogą one wywołać zagrożenie dla życia lub zdrowia wielu osób lub mienia w wielkich rozmiarach, w sytuacji gdy określenie to, zawarte w przepisie art. 171 § 1 k.k., odnosi się do znamienia opisanego jako „inny przedmiot lub substancja”, przy jednoczesnym zupełnym pominięciu tego, że do znamion przestępstwa z art. 171 § 1 k.k. należą również substancje wybuchowe, którymi niewątpliwie są wymienione w zarzucanych oskarżonym czynach: plastyczny materiał wybuchowy C-4, kwas pikrynowy, pentryt, proch nitrocelulozowy oraz mieszaniny

pirotechniczne, co w konsekwencji doprowadziło do niesłusznego uniewinnienia oskarżonych Mirosława B. i Jana Z. oraz do utrzymania w mocy wyroku uniewinniającego oskarżonych Mirosława B., Grzegorza W., Karola Z., Krzysztofa P., Mariusza Ł. i Bartosza Ż., Pawła R., Pawła T., Jana Z. i Andrzeja W. od stawianych im zarzutów z art. 171 § 1 k.k.; (...)

Sąd Okręgowy w S. zmienił wyrok Sądu Rejonowego w S. i oskarżonych Mirosława B. i Jana Z. uniewinnił od stawianych im zarzutów. Tak rozumiany zarzut III kasacji jest niezasadny. Sąd Okręgowy sprostął, we wskazanym zakresie, wymaganiom wynikającym z art. 424 § 1 k.p.k., wskazał na jakich opiera się ustalenia faktycznych i dlaczego zachowania oskarżonych nie uznaje za wyczerpujące znamion przestępstwa art. 171 § 1 k.k.

Uznanie zarzutów obrazy prawa procesowego za bezzasadne stawia Sąd Najwyższy przed koniecznością ustosunkowania się do zarzutu obrazy prawa materialnego, to jest art. 171 § 1 k.k., oznaczonego w kasacji jako I. Prokurator twierdzi, że Sąd odwoławczy obraził art. 171 § 1 k.k. interpretując go wadliwie. Nie można – zdaniem prokuratora – twierdzić, że substancje lub przyrządy wybuchowe jedynie wtedy mogą być przedmiotem przestępstwa przewidzianego w tym przepisie, jeśli mogą spowodować niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób albo mienia w wielkich rozmiarach. To zamieszczone w końcowej części przepisu zastrzeżenie odnosi się, zdaniem prokuratora, jedynie do „innych przedmiotów lub substancji”, które wymieniono po spójniku „lub” w treści art. 171 § 1 k.k. Uznanie za trafne takiej interpretacji prowadziłoby do uznania, że w wypadku stwierdzenia, iż sprawca wyrabiał, przetwarzał, gromadził, posiadał, posługiwał się lub handlował przedmiotami wymienionymi przed spójnikiem „lub” użytym w treści art. 171 § 1 k.k. (to jest substancją lub przyrządem wybuchowym, materiałem radioaktywnym, urządzeniem emitującym promienie joni-

zujące), ustalanie potencjalnych możliwości sprowadzenia „niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia wielu osób albo mienia w wielkich rozmiarach” nie jest konieczne. Ustawodawca przyjął bowiem domniemanie, że przedmioty te są niebezpieczne „jako takie” i w związku z tym nie uzależnił penalizacji zachowania sprawcy od tego, w jakich ilościach określoną substancję lub przyrząd sprawca wyrabiał, przetwarzał, gromadził, posiadał albo posługiwał się nią lub handlował.

Z zaprezentowanym przez prokuratora poglądem co do interpretacji art. 171 § 1 k.k. Sąd Najwyższy zgadza się w całej rozciągłości. Wykładnia taka narzuca się przy zastosowaniu reguł semantycznych i brak jest racjonalnych powodów, dla których należałoby sięgać do innych, niż literalna, metod wykładni, w celu uzasadnienia racji przemawiających za interpretacją odmienną. Wbrew pozorom, taka interpretacja art. 171 § 1 k.k. wcale nie prowadzi do nadmiernego rozszerzenia pola kryminalizacji (co zdają się sugerować obrońcy oskarżonych), albowiem skutecznie zawężają je przepisy szczególne określające wymóg posiadania zezwolenia na wyrabianie, handlowanie, czy posiadanie określonych przyrządów lub substancji. Jest však rzeczą oczywistą, że nie może popełnić przestępstwa określonego w art. 171 § 1 k.k. ktoś, kto wyrabia lub posiada przyrząd wybuchowy lub substancję, na których wyrabianie lub posiadanie prawo nie wymaga zezwolenia. Z tego więc powodu nie popełnia przestępstwa posiadacz np. kapiszona lub naboju do korkowca, choć w procesie jego produkcji używa się substancji wybuchowych. Jak więc widać, wprowadzie wśród znamion przestępstwa określonego w art. 171 § 1 k.k. nie ma znamion „ilościowych” uzależniających kryminalizację od tego, w jakiej ilości sprawca wyrabia, przetwarza, gromadzi, posiada, posługuje się lub handluje substancjami lub przyrządami wymienionymi w tym przepisie, to jednak *de facto* o kryminalizacji mogą współdecydować kryteria ilościowe z uwagi na znamię „bez wymaganego zezwolenia lub wbrew jego warunkom”. Typizując przestęp-

stwo określone w art. 171 § 1 k.k. ustawodawca był przy tym konsekwentny, odnosząc znamię „bez wymaganego zezwolenia” jedynie do przedmiotów taksatywnie wymienionych w tym przepisie, nie zaś do „innych przedmiotów lub substancji”. Właśnie dlatego, że brak jest możliwości sformułowania kryteriów udzielania zezwoleń na posiadanie, wyrabianie, czy przewożenie takich przedmiotów lub substancji, ustawodawca zrezygnował z odniesienia do nich określenia wymienionego w zespole znamion jako pierwsze, a zakres kryminalizacji ograniczył poprzez sformułowanie wymagania, aby owe „inne przedmioty lub substancje” mogły spowodować niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób albo mienia w znacznych rozmiarach. Zaprezentowane stanowisko dominuje także w piśmiennictwie prawniczym (por. R.A.Stefański: Kodeks karny. Komentarz pod red. A. Wąska, t. 2, Warszawa 2004, s. 473; A. Marek: Kodeks karny. Komentarz. Warszawa 2004, s. 422).

Prokurator prezentował ten pogląd już w apelacji, zarzucając wyrokowi Sądu Rejonowego w S. obrazę art. 171 § 1 k.k. Stanowisko Sądu Okręgowego w S. jest w tej kwestii co najmniej niejasne. Z jednej bowiem strony Sąd ten stwierdza w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, że „podzielił stanowisko apelującego prokuratora w zakresie definicji substancji wybuchowej i materiału wybuchowego oraz co do tego, że dla bytu tego przestępstwa nie jest wymagane realne spowodowanie niebezpieczeństwa dla życia i zdrowia ludzi, albo mienia w znacznych rozmiarach”. Z drugiej jednak strony przyjął, że „z samych właściwości substancji lub przyrządu wybuchowego musi wynikać, iż mogą one wywołać zagrożenie powszechne”. W konsekwencji Sąd Okręgowy uznał, że w każdym wypadku konieczne jest ustalenie, iż „rodzaj i ilość materiału wybuchowego i konstrukcja przyrządu wybuchowego zawierającego ten materiał są tego rodzaju, że mogą spowodować wybuch wywołujący stan niebezpieczeństwa powszechnego”. Ta ostatnia konstatacja przekonuje o tym, że Sąd Okręgowy,

choć to zadeklarował, jednak poglądu prawnego prokuratora w pełni nie podzielił. W konsekwencji doszedł do wniosku, że wobec stanu dowodów w sprawie i braku jakichkolwiek perspektyw na uzupełnienie materiału dowodowego w tym zakresie, z zastosowaniem reguły *in dubio pro reo*, trzeba oskarżonych od zarzutów popełnienia przestępstw kwalifikowanych z art. 171 § 1 k.k. uniewinnić.

Z powyższych względów wyrok Sądu Okręgowego w S. należało, w uwzględnieniu kasacji prokuratora, uchylić w częściach dotyczących czynów określonych w akcie oskarżenia nr II, V, VIII, XVII, XVIII, XXII i XXV.

Zagadnieniem samym w sobie jest zaś treść rozstrzygnięcia następczego. Sąd Najwyższy zdecydował o uchyleniu także wyroku Sądu Rejonowego w S. i przekazaniu sprawy temu sądowi – w uchylonym zakresie – do ponownego rozpoznania w pierwszej instancji. Wprawdzie w odniesieniu do czynów opisanych w pkt II i XXII rozstrzygnięcie to wydawać się może mało konsekwentne, to jednak celowe jest ponowne całościowe rozważenie zasadności zarzutów dotyczących przestępstw kwalifikowanych w akcie oskarżenia, jako przestępstw wyczerpujących znamiona określone w art. 171 § 1 k.k. Przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi odwoławczemu w zakresie czynów oznaczonych w akcie oskarżenia jako V, VIII, XVI, XVII, XVIII i XXV ograniczałoby swobodę sądu odwoławczego, z powodu treści art. 454 § 1 k.p.k., konstytuującego jedną z reguł *ne peius*. Sąd Okręgowy związany zakazem wynikającym z tego przepisu miałby do wyboru jedynie utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku w częściach dotyczących tych zarzutów lub przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu. Sąd Najwyższy uznał więc za konieczne ponowne ustosunkowanie się do zarzutów oskarżenia w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, który z mocy art. 442 § 3 w zw. z art. 518 k.p.k. związany będzie jedynie zapatrywaniem prawnym wyrażonym w niniejszym wyroku.

